

تپش پنجره‌ها

تألیف:

سمیرا کاظمی

زیر نظر:

دکتر مرتضی صدیق

© همه حقوق محفوظ است

تألیف و انتشار این اثر مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر، انتشار یا بازنویسی کل یا قسمتی از آن، هر یک از تصاویر و یا جلد کتاب به هر نحو از جمله فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش، بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

سرشناسه	:	علمی، سمیرا، ۱۳۶۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	تپش پنجره، تألیف سمیرا کاظمی؛ زیر نظر مرتضی صدیق.
مشخصات نشر	:	تهران: پر ام نشر، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	:	۳۳۱ ص.
شابک	:	۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۶۸-۵
وضعیت فهرستنویسی	:	فیا
موضوع	:	معماری -- ایران -- تهران Architecture--Iran--Tehran
موضوع	:	معماری -- ایران -- تهران -- طراحی Architectural design--Iran--Tehran
موضوع	:	معماری ایرانی -- تهران Architectural, Iranian--Tehran
موضوع	:	تهران -- آثار تاریخی Tehran (Iran)--Antiquities
موضوع	:	تهران -- آثار تاریخی -- مصور Tehran (Iran)--Antiquities--Pictorial works
شناسه افزوده	:	صدیق، دکتر، ۱۳۵۵-
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ۷۲۰/۹۵۵۱۲۲۲ NA۱۴۸۴/ت۹ک۲
رده‌بندی دیویی	:	۷۲۰/۹۵۵۱۲۲۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۰۲۲۷۱۲

انتشارات
پرهام نقش

تپش پنجره‌ها

نویسنده: سمیرا کاظمی

زیر نظر: دکتر مرتضی صدیق

ناشر: پرهام نقش

گرافیکست: مجتبی توفیقی

صفحه‌آرایی: ه. سوری

شمارگان: ۱۲۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۶۸-۵

مراکز پخش و فروش:

فروشگاه کتاب پرهام www.parhambook.com

کتابفروشی پرهام، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۲۹۷، تلفن: ۶۶۴۶۸۲۳۵

انتشارات سیمای دانش: ۶۶۴۶۴۷۷۹

کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است

مسئولیت صحت مطالب کتاب به عهده نویسنده می‌باشد.

فهرست مطالب

۹	چرا کروکی.....
۱۰	مقدمه دکتر سیاوش تیموری.....
۱۵	بیوگرافی مهندس سمیرا کاظمی.....
۱۶	پیشگفتار.....
۱۷	فصل اول: تجریش - نیاوران
۲۰	حسینیه ارشاد.....
۲۲	بنای فرهنگسرای نیاوران.....
۲۴	قبرستان کشته شدگان انگلیس در تهران.....
۲۶	کاخ صاحبقرانیه.....
۲۸	کوشک احمدشاهی.....
۳۰	موزه موسیقی ایران.....
۳۲	بازار تجریش.....
۳۴	تکیه تجریش.....
۳۷	فصل دوم: سعدآباد
۴۰	موزه پوشاک.....
۴۲	کاخ ملت.....
۴۴	موزه بهزاد.....
۴۶	خانه طبیعت: کاخ سعدآباد.....
۵۰	سردرب کاخ سعدآباد.....
۵۲	کاخ سبز.....
۵۴	موزه آب.....
۵۶	موزه استاد فرشچیان.....
۵۸	موزه آلبوم‌های سلطنتی و اسناد سعدآباد.....
۶۰	موزه برادران امیدوار (کالسکه‌خانه قجری).....
۶۲	موزه سلاح‌های دربار.....
۶۴	موزه هنرهای زیبا.....

۶۷	فصل سوم: کافه‌ها
۷۰	سام کافه
۷۲	خانه هنرمندان ایران
۷۴	کافه تهرون
۷۶	کافه داریمما
۷۸	کافه رومنس
۸۰	کافه لقانطه
۸۲	کافه مارکوف
۸۴	کافه ویونا، باغ فردوس

۸۷	فصل چهارم: سی تیر
۹۰	نمایشگاه آذربایجان
۹۲	موزه ثبت احوال کشور
۹۴	بانک سپه
۹۶	ساختمان شرکت نفت سابق ایران
۹۸	دانشکده هنر
۱۰۰	سر درب باغ ملی
۱۰۴	کلیسای حضرت مریم
۱۰۶	موزه آبگینه
۱۰۸	موزه ایران باستان
۱۱۰	موزه پست و تلگرام
۱۱۴	میدان حسن آباد
۱۱۸	خیابان مولوی
۱۲۰	دارالفنون

۱۲۳	فصل پنجم: عمارت
۱۲۶	خانه و موزه مقدم
۱۲۸	عمارت کاظمی
۱۳۰	چهار بادگیر
۱۳۲	خانه مدرس

۱۳۴	شمس‌العمارم.....
۱۳۶	عمارت مسعودیه.....
۱۴۲	کاخ گلستان.....
۱۴۴	کاخ گلستان.....

فصل ششم: پارک ۱۴۷

۱۵۰	پارک جمشیدیه.....
۱۵۴	المان پارک ملت.....
۱۵۶	المان‌های باغ موزه زندان ق...
۱۵۸	المان پارک ملت.....
۱۶۰	باغ پرندگان تهران.....
۱۶۲	باغ فردوس.....
۱۶۴	باغ موزه هنر ایرانی.....
۱۶۶	باغ نگارستان.....
۱۷۰	بوستان باغ ایرانی.....
۱۷۲	بوستان حضرت ابراهیم.....
۱۷۴	پارک جمشیدیه.....
۱۸۲	زندان قصر.....
۱۸۴	فرهنگسرای شفق.....
۱۸۶	موزه گرافیک.....
۱۸۸	خانه هنرمندان.....
۱۹۰	کوشک باغ ده ونک.....

فصل هفتم: دید شهری ۱۹۳

۱۹۶	وزارت کشور.....
۱۹۸	بافت شهر، میدان هفت حوض.....
۲۰۰	ساختمان ضلع شمالی غرب میدان فردوسی.....
۲۰۲	پردیس سینمایی.....
۲۰۴	خیابان وزرا.....
۲۰۶	خیابان وزرا.....

۲۰۸	ساختمان بهشهر، وزرا
۲۱۰	مجتمع تجاری کوروش
۲۱۲	موزه هنرهای معاصر
۲۱۴	میدان ۵۵ نارمک
۲۱۶	میدان آزادی
۲۱۸	میدان فلسطین
۲۲۰	وزارت کشور
۲۲۲	تئاتر شهر
۲۲۴	نماز خانه پارک لاله
۲۲۶	ساختمان‌های اسکان
۲۲۸	هتل لاله
۲۳۰	خیابان وزرا، میدان آرژانتین
۲۳۳	فصل هشتم: بازار
۲۳۶	امامزاده یحیی
۲۳۸	بازار بزازها
۲۴۰	بازار تهران
۲۴۲	بازار فرش کاشان
۲۴۴	بازار کفاش‌های تهران
۲۴۶	تیمچه مهدیه
۲۴۸	تیمچه اکبریان (عودلاجان)
۲۵۰	تیمچه حاجب‌الدوله
۲۵۴	تیمچه قیصریه
۲۵۶	سفره‌خانه تاریخی خیام
۲۵۸	کاروانسرای خانات
۲۶۴	جلو خان مسجد شاه
۲۶۶	مسجد شاه

مقدمه دکتر سیاوش تیموری

با عرض احترام و قدردانی از ارزش‌های والای همکار و دوست ارجمندم استاد دکتر صدیق و نیز دانشجوی رشته معماری سرکار خانم سمیرا کاظمی که به کسب تجربه و فراگیری معماری عملی و کروی (طراحی) همچون فرزندم مورد توجه و تعلیم قرارداد و از انتقال دانسته‌های حرفه‌ای در نقش استاد به شاگردش دریغ نکرد، همواره ارج می‌نهم.

به حقیر تکلیف نمودند مختصری بعنوان مقدمه طراحی-رسم (که به زبان فرانسوی Coruqi خوانده می‌شود) بنگارم، به تعبیر حقیر لطف ایشان به این منظور مختصر نوشتار را به جهت کثیر سن و تجربه‌ای که در این زمینه داشته‌ام تلقی نموده و از توجه ویژه‌ای که استاد بزرگوار و فرزند قدر شناس اینجانب مبذول نمودند، تشکر می‌نمایم.

امید است با فداکاری‌هایی که جناب دکتر صدیق همکار ارجمندم در تعلیم دانشجویان مستعد در رشته معماری داشته‌اند، همواره موفق و مؤید باشند.

از پروردگار هم برای آن استاد و نیز شاگرد پر استعدادش که چون فرزندم می‌باشد، توفیق روزافزون آرزو مندیم. نگریستن به مظاهر الوهیت یکی از صفات انسان‌هاست که همواره با وجودیت‌مان عجین شده که یا گذرا آنها را مرور می‌کنیم، یا اندیشه‌مان را وادار می‌دارد به گونه‌ای دیگر با چشم دل به مظاهر رازهای بی‌شمار نهفته در دل آن متمرکز شویم تا به کشف نادیدنی‌ها و غیر قابل درک و تنها از طریق احساس، رموزات جاری میان آنان را دریابیم.

قابلیت دریافت روابط جاری میان مظاهر الوهیت در همگان به یک اندازه نیست اشکال بی پایان و تعدد آنان در عرصه‌ی جامع محیط زیست و نظام تشکیلاتی‌شان در منظر مشتمل از رمز و رازهایی است که هر بیننده‌ای تعبیری ویژه و به زعم خویش از آن دارد.

گروهی شکل ظاهر را رؤیت می‌کنند و افرادی در پی تحلیل ساختار شکل ظاهر و روابط مادل‌کننده میان عناصر متشکله در کل هستند، و به چگونگی پیوند جزئیات به دنبال چراهای وابسته به این نظام تشکیلاتی‌اند و آنان مافی‌الضمیر آنها را می‌کاوند. اقشاری غافل و محروم از اینگونه دیدنی‌ها بوده و مروری سطحی بر این نظام تشکیلاتی دارند و قابلیت درکشان در حد گذرا است.

بعضی دستی در نوشتار این ویژگی‌ها دارند و بعضی به ثبت تصویر و قرین شدن و وفاق این عناصر متشکله با بیان تصویری، برداشت خویش را منعکس می‌نمایند.

باید اذعان داشت توان تشخیص و درک نظام تشکیلاتی قدرتمند که عناصر و جزئیات دیگر به آن می‌پیوندند در ید رسامی است که در این زمینه حواس پنجگانه‌اش رشد یافته است که تعدادشان محدود بوده و دیدشان با نسبت به مظاهر الوهیت و آثار طبیعی یا مصنوعی که فضا را تعبیر می‌نمایند بسیار متفاوت با دیگران است.

ابتدا شناسایی و کشف ساختار کلی یا نظام تشکیلاتی یا به قول میرفندرسکی (از عرفای عهد صفویه) «سُطُقُس»^۱ منظر با مظاهر قابل رؤیت قدرتمند حرف اول را می‌زند، و سایر عناصر جزئی دیگر، در وابستگی و پیوستن به این نظام تشکیلاتی کلی، نقش پنهان نمودن و تعدیل کردن اصالت ساختار جامع را از بسیاری انظار مخفی می‌دارند. برای مثال در نگاه اول به منظری از یک کوه حرف اول را خط‌الرأس‌ها و خط‌الترها می‌زنند که ساختار کلی است، سپس نیمه عناصر طبیعی موجود و پیوسته‌تان همچون صخره و درخت و... از قدرت خطوط اصلی کوه‌تان به دلیل تعدد و کم وزنی خویش می‌کاهند. جهت رسم ساختار کلی باید به کشف خطوط ساختار کلی نایل آمد لذا می‌بایست جزئیاتی را که دیدنشان ساختار کلی را زیر پوشش میبرد، به منظور کشف خطوط کلی سازه فراموش کنیم یعنی:

تشدید علائم: که قوه باصره تربیت شد، خد رصبات نظام تشکیلاتی یا ساختار کلی را به ترتیبی متباین تر می‌بیند (در پس نگاه عقل نیز به کار تجزیه و تحلیل چراها می‌پردازد).

تعدیل آثار: (کمرنگ دیدن و عدم دخالت ارزش‌ها) - اگرچک انشاء شده در شکل کلی به نفع کشف ارزش‌های قویتر به کمک قوه‌ی باصره که جهت تصریح به کشف این نظام تشکیلاتی کلی، رد عمل میشود)

موازنه سازه یا ساختار (اسطقس): به دریافت و درک روابط متقابل با شویم که بر مبنای هماهنگی و توازن استوارند. در این موازنه دو رابطه وجود دارد

اول: کشف روابط میان سازه یا ساختارهای عمده چسبیده یا همجوار در پهنه و دره فضا و زمین

دوم: درک روابط ادامه دار و متسلسل با مقیاس‌های تعیین شده‌ی عالی و پایت «ت» که حاصل آن به گوناگونی ساختار می‌انجامد.

در محیط زیست کلان تشخیص ماهیت ساختاری عناصر پیوند شده به یکدیگر را، یک نظام ترکیبی متعادل و تعبیر شده بیان می‌کند و آن تحت ساختاری است که آن را به عینه و احساسی نمیتوان به سادگی دریافت. اگر به مکان، خرده عناصری را که به این نظام می‌پیوندند زیاده از حد پرداخت شود، آنوقت رستم قدرت ترسیم (کروکی) در محدوده‌ی زمان منطقی و فی البداهه‌ی طرح را

نخواهد داشت.

در منظر کلی از یک جنگل پیوستگی و نزدیکی تنه‌ها تراکم شاخه‌ها و برگ‌ها، تاجی از حریم سبز را با حریم کلی در جنگل نشان می‌دهد که دیگر قدرت تشخیص عوامل متشکله و جزئی مانند برگ و شاخه و تنه‌ها را از دید ما سلب و می‌رباید. توجه به عوامل فوق و آنچه ذیلاً خواهد آمد توان رستام را نسبت به طرحی که از جامع محیط زیست ثبت می‌کند ممیز می‌گرداند.

□ نادیده گرفتن جزئیات جهت کشف و نقش عوامل تشکیل دهنده‌ی کلی یک منظر با نظام تشکیلاتی اصلی حرف اول را می‌زنند در حالی که پرداختن به جزئیات متعدد و بسیار در آن از قدرت نظام ترکیبی کاسته یا ساختار اصلی را از نظر مخفی می‌دارد.

□ به زبان دیگر اینکه ساختار و طرح ابتدا متکی به خطوطی نسبتاً محدود است که فضای محیط زیست را تفسیر می‌نماید و می‌توان آن را ساختار نشکلیاتی را اسطقس فضایی طرح نامید.

□ به همراه این نظام ساختار کلی، عناصر و عوامل دست چندی افزوده می‌گردد که اصالت ساختار کلی اولیه را کمرنگ تر و نادیدنی تر جلوه گر می‌سازد.

□ توأم با این عوامل و تغییر مقیاس‌ها از کلان تا جزئی با ساختاری که همه عناصر بعدی متکی به آن هستند، مانع از کشف اصالت اسطقس می‌گردند که جز چشمی ورزیده برای نادیدنی‌ها از رؤیت و تعبیر و تفسیر و تصویر کردن آن قاصر و ناتوان است.

در مصور کردن یا رسم و طرح (کروکی) از یک منظر جامع محیط زیست تا طبیعت همانگونه که قبلاً اشاره نمودیم حرف اول را مطلقاً خطوط تعبیرکننده ساختار می‌زند که در زمانی محدود، رستام به کشف آن رفته گشته و آن را بر صفحه کاغذ و یا... ترسیم می‌کند در ادامه رستام جهت حفظ اصالت کروکی و خوشایند بودن آن از نظر بیننده و به فزونی حداقلی از جزئیات ضمیمه شده تا حدی که ساختار کلی را غیر قابل رؤیت ننماید می‌پردازد.

متذکر می‌شود: طراح جهت کشف ساختار کلی ابتدا پلک چشمان خویش را تا حدودی جمع می‌کند تا چشمانش توان دیدن جزئیات موجود در منظر را نداشته باشد (از یاد بردن و ندیدن جزئیات برای کشف و مرئی شدن کلیات) بعد از کشف و تثبیت کلیات، نقش جزئیات بر حسب ارزش‌های بیشتر و ضعیف‌تر بر حسب موقعیت و تشخیص رستام در زمانی کوتاه به کلیات افزوده می‌گردد، به این اثر کروکی گفته می‌شود.

شاید این کشف و شهود در روزهای مه‌آلود یا از ورای اتمسفر پیش روی نه چندان شفاف جهت کشف خطوط عمده ساختار یا اسطقس منظر، بسیار ملموس‌تر و برای رستم مقبول‌تر باشد.

به هر عنوان: چنانچه بر حسب قدرت کشف مراحل ساختار قوی و افول آن تا بیان جزئیات پیوست شده به کلیات تا حد نهایی شود ادامه پیدا کند، آن وقت اثر به وجود آمده نامش کروکی نیست، بلکه اثری نقاشی شده است که زمان‌بر بوده و قابل توجه این که هنوز با منظر حقیقی و اصلی مطابقت کامل ندارد.

مطابقت کامل با منظره‌ی مورد طراحی‌هایی از آن چه فوقاً به آن اشاره گردید را دوربین عکاسی می‌نماید.
پس به این سه مقوله تمسک می‌نماییم:

- ۱- کروکی (رسم-طرح) با ویژگی‌هایی که به آن فوقاً اشاره شد در زمانی محدود و نسبتاً کوتاه به انجام می‌رسد.
 - ۲- نقاشی (برداشت و تثبیت کشف در عصر در حد توان و تعبیرات نقاش در زمانی طولانی پایان می‌پذیرد)
 - ۳- عکاسی (ثبت کامل صحنه به کمک دوربین) در زمانی محدود زیر ثانیه‌ها میسر است.
- ضمناً لازم می‌دانم به نکات کلیدی ذیل توجه ویژه نمائید را در کروکی نمودن (که واژه‌ای فرانسوی و به معنی رسم یا طرح است و قبلاً نیز به آن اشاره گردید) یکبار دیگر نظرها را به مطالب ذیل جلب نمایم:

- الف) تشخیص ساختار و نظام کلی مورد طراحی
- ب) تفکیک عناصر ترکیبی بر حسب ارزشها در ساختار نظام کلی منظر.
- ج) شناخت عناصر فوق‌الذکر در مجرد خود و نقش آن بر حسب اولویت در نظام ترکیبی کروکی
- د) انتخاب وسایل مناسب جهت بیان سرشت طرح و رنگ مناسب حال عناصر منعکس شده در طرح.
- ه) انتخاب وسیله طراحی مانند (مداد - قلم - قلم مو - چوب کبریت - انباشت قلم، زفولی قط زده - بامبوی نازک تراشیده - قلم رنگ روغن زبر و بریده شده - قلم موی دم سمور - چوب خلال دندان - ...) تا انتخاب آنچه می‌تواند در بیان حال طرح مؤثرتر باشد و رستم قبلاً به کاربری هر یک از وسایل خوی گرفته باشد.
- و) انتخاب جوهر و رنگ مناسب حال و اتمسفر طرح (مانند اکلین که جوهری رنگین شفاف است-سپا که جوهری قهوه و شفاف است - مرکب چین و ...). اما در تعبیر کروکی اغلب از رنگ‌های کدر مانند گواش نیز استفاده می‌کنند که حقیر با آن موافق نیستم چون شفافیت رنگی که باید در بیان حال عناصر متشکله‌ی طرح در اثر نفوذ نور خورشید مرئی و دیده شود را به سطحی کدر می‌رساند و تحرکات نور در میان عناصر را مخفی می‌دارد.
- ز) استفاده از موادی که طراح آن را در تبیین موضوع اثر خود و تشدید بیان حالش مناسب تشخیص می‌دهد.

ح) توجه به مداومت و طول عمر حتی المقدور نا محدود رنگها از نکات مهمی است که رستم باید مد نظر داشته باشد
 ط) انتخاب جنس کاغذ با توجه به جنس و بافت آن جهت رنگ‌پذیری بافت آن تأثیری وافر بر تصویر نمودن موضوع در تعدیل
 اثر و یا تشدید علام طرح خواهد داشت (از پاپیروس تولید شده در مصر) یا کاغذ از خمیرهای پرس شده مانند خمیر کتان
 و غیره

ی) نپرداختن به ترسیم جزئیات جهت کشف کلیات و رسم کردن آنها به صورت خطوط عمده و تأثیرگذار در کروکی
 ک) بالاخره عوامل مؤثر دیگر، که به تجربیات رستم باز می‌گردد و از حوصله و بیان آن در این مقدمه خارج است.
 خلاصه این که کروکی نوعی رسم الخط است.

کروکی کشف و ترسیم سنقونم تعادل اجسام و عناصر متشکله در نظام تشکیلاتی کلان و ذره‌های مظاهر الوهیت است که
 میتوان هم آن را دید و هم شنید. هر که این نظام را از طریق حس شنوایی قادر به درکش نباشد آن را به عینه خواهد دید

سیاوش تیموری

آرشیفتکت (D.P.L.G)

